

TARJÁN G. GÁBOR

A szocialista törvényesség nyomában Rendőrség anno: 1953–1956

Az 1950-es évek derekára a korábbi évek törvénytelenégei előtérbe helyezték a fegyveres testületek és a rendvédelmi szervek párt- és állami kontrolljának megerősítését.¹ A rendőrség munkájával többször foglalkozott a Magyar Dolgozók Pártja, illetve annak Politikai Bizottsága. Meghatározták a feladatokat, szervezeti felépítéseket. Például az 1951. november 15-i ülésen nem fogadták el a rendőrség egyéves munkájáról szóló jelentést. Ezt a „szovjet tanácsadó elvtársak bevonásával kellett korrigálni”. A rendőrség Politikai Osztályának feladatait a K. V. 1950. február 1-jei határozatában részletesen előírta. Az 1952. július 17-i ülésen hangsúlyozták, hogy Jobban „értékesíteni kell a régi közrendészeti szakmai tapasztalatokat, (és) (...) nagyobb nyomatékkal és következetességgel gondoskodni kell arról, hogy a szocialista közrendészeti tapasztalatokat átvegye a magyar közrendészet.”²

Az MDP Politikai Bizottság 1953. április 16-i ülésén foglalkozott a rendőrség munkájával – ehhez szakszerű „hétteranyagot” készítettek – és megállapította, hogy a Belügyminisztérium vezetői nem hajtották végre a Központi Vezetőségnek a rendőrség munkájáról szóló 1952. július 17-i ha-

---

¹ Jobst Ágnes: A Belügyminisztérium működésének szabályozása 1956 nyarán. 1. o.

Forrás: https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_1_jobst_0.pdf.

Letöltés ideje: 2022.11.28.

² Jegyzőkönyv a Politikai Bizottság 1953. április 16-án du. 5 órakor megtartott üléséről. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár.

Forrás: https://adatbazisokononline.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_276_53_102.pdf

Letöltés ideje: 2022.11.28.

tározatát. „A KV. határozata óta eltelt 9 hónap alatt a rendőrség munkájában említésre méltó javulás nem tapasztalható, sőt egyes területeken visszaesés mutatkozik. Ennek ellenére a jelentés nem veti fel a rendőrség munkájában még meglévő súlyos hibákat és hiányosságokat.

A K.V. határozata ellenére megszűnt vagy nagyon lassan folyik a hortista (!) rendőrök eltávolítása. A Politikai Bizottság utasítja a Belügyminisztérium vezetőit, hogy a K.V. ide vonatkozó határozatát maradéktalanul hajtsák végre. A rendőrség munkájának megjavítására meg kell erősíteni a Belügyminisztérium Közrendészeti főosztályát. Erélyesen fel kell lépni a főosztályon mutatkozó bürokratikus, lélektelen munka, a bírálóat elfojtása és a bírálók üldözése ellen.”³

Sztálin halála után 1953. június 13–16. között magyar delegáció tárgyalt Moszkvában. A bíráló elsősorban Rákosinak szólt, „de a kritikából kijutott a vezetés többi tagjának is. A belügyi és igazságügyi, valamint az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) munkáját érintő vádpontokat Berija fogalmazta meg, aki a helyzet megjavítására kész intézkedési tervvel állt elő: „Két mód van tehát a helyzet megjavítására. Egyik mód: a Belügyminisztérium élére felelős embert állítsanak, aki gazda lesz a területen és kijavítja a hibákat. Másik mód: Rákosi elvtárs közvetlenül irányítja a belügyi és ÁVH-szervek munkáját. Ez utóbbi mód nem helyes.”⁴

A moszkvai tárgyalások alapján a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1953. VI. 27–28-án kritikus hangvételű ülésen elemezte az ország helyzetét, fogalmazta meg a hibák és a bűnök kijavításának lépéseit. A tanácskozáson Nagy Imre kijelölt miniszterelnök (ön)kritikus beszédében szólt a rendőrség és az államvédelmi szervezet munkáját jellemző törvénysértésekről, a „szocialista” törvényesség helyreállításának szükségese-

³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, Jegyzőkönyv a Politikai Bizottság 1953. április 16-án du. 5 órakor megtartott üléséről.

Forrás: https://adatbazisokononline.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU-_MNL_OL_M-KS_276_53_119.pdf

Letöltés ideje: 2022.11.28.

⁴ Baráth Magdolna: Az államvédelem az egységes Belügyminisztériumban. Betekintő, 2010. 3. sz. 1. o.

ségéről, az internálótáborok felosztatásáról, valamint a széleskörű amnesztia meghirdetéséről is. Ennek szellemében az MDP K.V. 1953. június 28-i határozata megállapította, hogy „*a dolgozó tömegekkel szemben széles mértékben alkalmaztak és alkalmaznak adminisztratív módszereket, a rendőrség, a bíróságok tömegesen büntetnek, és a hatóságok ridegen bánnak a lakossággal, s gyakoriak az önkényeskedések (...) 1951–1953. V. 1. között, vagyis két év és négy hónap alatt a rendőrség mint kihágási bíróság, kereken 850 000 esetben szabott ki büntetést. Számos esetben alaptalanul tartóztatnak le állampolgárokat, gyakran nem tartják be a törvényes, alkotmányos előírásokat, amelyek védik az állampolgárok jogait, személyes szabadságát és biztonságát.*” Összességében a rendőrség „*helytelen, a dolgozókkal szemben rideg*” magatartást tanúsított.⁵

1953. július 15-én az MDP Politikai Bizottság, majd a minisztertanács is az Államvédelmi Hatóság és a belügyi tárca összevonása mellett döntött. Az új feladatú és hatáskörű Belügyminisztérium magába foglalta az Államvédelmi Hatóságot, a Kormányőrséget, az egységes vezetés alá vont Belső Karhatalmat és Határőrséget, a közrendészeti főosztályból létrehozott Országos Rendőr-főkapitányságot, a légoltalom, a tűzoltóság, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokságát, a KEOKH-t, valamint a munkájukat kiszolgáló, segítő anyagi-technikai részlegeket.⁶ Miután létrehozták az egységes, közigazgatási ügykörét elvesztő minisztériumot, Budapesten és a megyékben főosztályokat, a kapitányságok helyett osztályokat szerveztek. A főosztályok államvédelmi, rendőri, büntetés-végrehajtási, légoltalmi, tűzrendészeti, titkársági, személyzeti, anyagi-pénzügyi és híradó egységek-ből álltak. Az osztályok élére államvédelmi tisztek kerültek, a volt vezetőik rendőri helyettesek lettek. A felügyeletet az Országos Rendőrkapitányság

---

⁵ A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének kibővített ülése, 1953. június 27–28.

Forrás: <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/dokument/MDPKV.htm>
Letöltés ideje: 2022.11.28.

⁶ Botos János: Gerő Ernőtől Biszku Béláig. A belső ügyek minisztériumából „rendőrmisztérium”. In: Emlékkönyv Öry Károly születésének 85. évfordulója tiszteletére. Szerme Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. Budapest, 2018. 42. o.

látta el. 1953 nyara és 1956 késő ősze között a belügyi tárca feladatköre a közigazgatási, közjogi feladatok átcsoportosítását követően a rendőri és az államvédelmi tevékenység irányítására szűkült le.

Ebben az évben megkezdték a körzeti megbízotti szolgálat kialakítását, majd 1955-ben az önkéntes rendőri csoportok megszervezését.

A fővárosban a főkapitányság neve BM Budapesti Főosztályra változott, ami 1954-re is áthúzódó szervezeti változással járt. Felállították a főkapitánysági törzs keretében az ügyeleti alosztályt, amely hivatalos időben futárszolgálatként működött, majd az operatív osztályoktól naponta vezényelt 10–12 nyomozóval ellátta az azonnali intézkedést igénylő feladatokat.

1954 tavaszán hagyták jóvá a BM Budapesti Főosztály rendőri rendszeresített létszámát, amit 4 659 főben határoztak meg. Ezen belül a központi állományét 1 375, a kerületi osztályokét 3 284 főben. Szeptemberre a racionalizálás jegyében a főosztály létszámát 828 fő státusszal csökkentették: ebből 72 főt az Országos Rendőrkapitányságnak, 18 főt Hajdu-Bihar megyének adtak át, 266 fő státusz az objektumok őrzéséből szabadult fel, „*így a tényleges csökkenés 472 fő státusz*”.⁷ Ezt követően a budapesti főosztály rendőri rendszeresített létszáma 3 831 fő lett, a központi apparátusé 996 fő, a kerületeké 2 835 fő.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1954. március 12-én határozatot hozott a Belügyminisztérium budapesti és megyei szerveinek pártellenőrzéséről.⁸ A K.V. dokumentuma utal saját korábbi, 1953. júniusi határozatára, amely „a párt egyik legfontosabb feladatákként jelölte meg a törvényesség feltétlen biztosítását az államélet minden területén és nem utolsósorban a belügyminisztériumi szervek munkájában”. Ez utóbbiak fokozott pártellenőrzése feltétele annak, hogy a törvényesség következetesen – a párt és a kormány határozatai szerint – érvényesüljön. A határozat öt

⁷ Ladvánszky Károly r. őrnagy, az ORK titkárság vezetője által készített jelentés a BM Budapesti Főosztály rendőri rendszeresített létszámáról. Budapest, 1954. szeptember hó 16-án. Másolat. BRFK Központi Irattár, 5-e-N (1995-1996-os irattári állapot)

⁸ Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége. Határozat a Belügyminisztérium budapesti és megyei szerveinek pártellenőrzésére. H/25/1954.

pontban foglalta össze a pártellenőrzés célját. A BM szervezetnek törvényesen, a párthoz és kormányhoz „tántoríthatatlan hűséggel”, a hibák elleni küzdelemmel, megfelelő kádermunkával, a politikai osztályoknak, párt-szervezeteknek az irányelvek és szabályzatok szellemében kell végezniük munkájukat.

A határozat kiemeli, hogy a volt Államvédelmi Hatóság (ÁVH), annak budapesti és megyei operatív szervei fölött a párt tényleges ellenőrzést nem gyakorolt, a szervezet volt vezetője és bűntársai „*a pártellenőrzés hiánya folytán*” éveken át ellenséges aknamunkát folytattak. Az operatív és vizsgálati munkában rendszerré vált a törvénytelenység, az erőszak alkalmazása, a jegyzőkönyvek és vallomások meghamisítása; ezeket a törvénytelen és aljas módszereket gyakran ártatlan emberekkel, dolgozókkal és becsületes kommunistákkal szemben alkalmazták. „*Az államvédelmi szerveket osztályidegen, ellenséges elemek gyűjtőhelyévé tették. Ahelyett, hogy a munkásosztály, a dolgozó nép ügyét védték volna, összejátszottak volt nagytőkéssekkel és más ellenséges elemekkel, fedezték ezek üzelmeit, áruba bocsátották az államvédelmi szervek tekintélyét és befolyását. Két kézzel szórták az állam millióit és maguk mérhetetlen korrupciónak voltak részesei.*” Megállapították, hogy a volt ÁVH volt vezetője, Péter Gábor és bűntársai a párt és a kormány fölé igyekeztek helyezni a szervezetet. „*Avantgardista szellemet*” fejlesztettek ki és terjesztettek, hogy ennek révén az államvédelmi szerveket kivonják a párt ellenőrzése alól. Mindebből az a tanulság, hogy szigorúbb, rendszeres és következetes pártellenőrzést kell megvalósítani a belügyi szervek egész munkája felett, hogy az elmúlt években történtek többé ne ismétlődhessenek meg.

Szabályozták a budapesti és megyei pártbizottságok és a Belügyminisztérium budapesti és megyei főosztályainak egymáshoz való viszonyát. A belügyi főosztályvezetők a speciális adatok kivételével – többek között az állambiztonsági és operatív munka, fegyverzet, létszám – kötelesek a főosztályok munkájáról a pártbizottságoknak beszámolni. Ebbe a körbe tartozik – a legfontosabbakat kiemelve – a belügyi szervek lakossághoz való viszonya, a megye közbiztonsága, az ellenség tevékenységének iránya, a közlekedési balesetek elleni harc, a személyi állomány erkölcsi-politikai,

fegyelmi állapota, a saját működési területen történt rendkívüli események. A pártbizottságok észrevételeket, javaslatokat tehetnek, de utasításokat nem adhatnak a főosztályvezetőknek. A budapesti és megyei pártbizottságok első titkárai a BM fővárosi és megyei főosztályainak egész munkáját ellenőrizhetik. A pártbizottságok a szakmai és politikai apparátus munkájában tapasztalt hiányosságokról és azok kiküszöböléséről tegyenek javaslatot a BM szervek vezetőinek, a hiányosságokról tájékoztassák a K.V. Adminisztratív Osztályát. A feladatok értelemszerűen vonatkoztak a városi, a budapesti kerületi és a járási pártbizottságokra, illetve azok első titkáira is.

A határozat azt is deklarálta, hogy a budapesti és megyei pártbizottságok adminisztratív osztályai a felső pártszervek és a saját pártbizottságuk határozatainak végrehajtása érdekében ellenőrzik és segítik – a legfontosabbakat említve – a belügyi szerveknél működő

1. politikai apparátus – a politikai helyettesek és megbízottak – és pártszervezetek működését;
2. a politikai osztályok, politikai helyettesek és megbízottak párt- és hazaszeretetre, a „*Szovjetunió iránti rendületlen hűsége*” való nevelését;
3. az egyszemélyi parancsnoki rendszer szüntelen erősítése érdekében végzett politikai munkát;
4. a szakfeladatokhoz kapcsolódóan a párt- és DISZ-szervezetek irányítását;
5. a káderek „kiválogatását”, nevelését, iskolázását, a személyi állomány fegyelmi helyzetét, „*eszmei-politikai és általános műveltségi színvonalát*”;
6. a szocialista törvényesség betartását.

A BM budapesti és megyei főosztályvezetői az azonos szintű pártbizottságok ülésén napirendre kerülő, a belügyi szervekkel foglalkozó anyagokat előzetesen küldjék meg a pártbizottságok adminisztratív osztályvezetőinek – kivéve azokat, amelyek kizárólag az első titkásra tartoznak –, akik ezeket

szükség esetén kiegészítik. Az adminisztratív osztályok vezetői foglalkoznak a megfelelő főosztályok vezető beosztású funkcionáriusaival – kerületi és járási alosztályvezető szinttel bezárólag –, tapasztalataikat és javaslatukat jelentik a pártbizottságok első titkárainak, a főosztályok vezetőinek és a K.V. Adminisztratív Osztályának. Az adminisztratív osztályok segítik és ellenőrzik a BM fővárosi és megyei szerveinél működő pártszervezetek munkáját – kollektív vezetés, bírálat és önbírálat, párton belüli demokrácia érvényesülése –, a pártszervezetek tekintélyének emelkedését, a személyi állomány fegyelmének, öntudatának, éberségének javulását. *„Különösen ügyeljenek arra, hogy a politikai osztályok biztosítsák a pártszervezetek működésének teljes szabadságát.”*

Ezek a feladatok a szegedi, miskolci, debreceni, pécsi és győri városi pártbizottságok adminisztratív osztályaira és a járási pártbizottságok adminisztratív felelőseire is vonatkoznak.

A határozat végül kiemeli, hogy a BM Határőrség és Belső Karhatalom nincs a megyei főosztályvezetőknek alárendelve, közvetlen minisztériumi irányítás alatt állnak. De a pártbizottságok első titkárai ezen szervezetek területi parancsnokai és politikai helyetteseik révén *„legalább havonta tájékoztadjanak a politikai nevelőmunkáról, a pártszervek helyzetéről, valamint a lakossággal való viszonyról”*.

Május 5-én Kopácsi Sándor rendőr ezredes, a BM Budapesti Főosztályának vezetője a főosztály valamennyi államvédelmi és rendőri szerv vezetőjének megküldte a K.V. határozatát tájékoztatóként azzal az utasítással, hogy a vezető másolatot vagy jegyzetet nem készíthet róla.⁹ Az eredeti szövegtől csupán annyiban tért el, hogy értelemszerűen csak a budapesti, kerületi pártbizottságok és a BM budapesti főosztály osztályainak (központi és kerületi) egymáshoz való viszonyát szabályozta, de kimaradt a BM Határőrsegről és a Belső Karhatalomról szóló rész. Végül utasította a főosztályhoz tartozó szervek vezetőit, hogy munkájukról tájékoztassák az illetékes pártszerveket, másrészt ezt beszéljék meg az államvédelmi és rendőri helyettessel, a pártszervezet titkárával és a politikai helyettessel.

---

⁹ Pártellenőrzéssel kapcsolatos tájékoztató. BM Budapesti Főosztály 220-2/1954.

Amikor 1954 márciusában a K.V. meghozta határozatát a belügyi szervek pártellenőrzéséről, akkor hagyták jóvá a BM Budapesti Főosztály rendőri rendszeresített létszámát. Ezt 4 659 főben határozták meg, ezen belül a központi állományét 1 375 főben, a kerületi osztályokét 3 284 főben. Szeptemberre a racionalizálás jegyében a főosztály létszámát 828 fő státusszal csökkentették: ebből 72 főt az Országos Rendőrkapitányságnak, 18 főt Hajdu-Bihar megyének adtak át, 266 fő státusz az objektumok őrzéséből szabadult fel, „*így a tényleges csökkentés 472 fő státusz*”.¹⁰ A csökkenés után a budapesti főosztály rendőri rendszeresített létszáma 3 831 fő lett, a központi apparátusé 996 fő, a kerületeké 2 835 fő.

A változtatások során a főosztály központi állományán belül a kiképzési és rendfenntartó csoportok helyett önálló kiképzési alosztályt szerveztek, míg az engedélyügyi, fegyverügyi, jogorvoslati és rendbírságot, a személyi igazolvány osztályon belül működő határsávi és letelepedési csoportok helyett a személyi igazolvány osztályhoz tartozó engedélyügyi alosztályt hoztak létre. Ez utóbbin belül pedig két csoportot, az engedélyügyi és letelepedésit. Közrendvédelmi területen azokban a kerületekben, ahol 9–10 körzetmegbízott dolgozott – IV., VI., VII., VIII., IX., XI., XIII., XIV. és XX. kerület – a közrendvédelmi parancsnok mellé operatív tisztet rendszeresítettek. Valamennyi őr s tisztiőr lett, ahol a parancsnok mellé egy-egy tiszthelyettes parancsnokot neveztek ki. Kivéve azokat a kerületeket, ahol csak egy (központi) tisztiőrsöt rendszeresítettek, mert itt 2-2 tiszthelyettes kapott parancsnokhelyettesi beosztást.

A következő fontos lépés a rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet megalkotása volt, amely „magas szinten” fogalmazta meg a testület jogállását, hatáskörét, feladatait.

---

¹⁰ Ladvánszky Károly r. őrnagy, az ORK titkárság vezetője által készített jelentés a BM Budapesti Főosztály rendőri rendszeresített létszámáról. Budapest, 1954. szeptember 16-án.

A BM Budapesti Főosztály Közlekedésrendészeti Osztály 1955. évi jelentéséből kiderül, hogy az *„év elején az osztály munkájában is érvényesítette hatását a Nagy Imre-féle politikából adódó jobboldali elhajlás”*.¹¹ A rendőri intézkedéseknek nem volt megfelelő tekintélye, a gyalogosok nem vették figyelembe a rendőri intézkedéseket, amelyekkel szemben többször is ellenálltak. Ez elsősorban a helyszíni bírságolások területén jelentkezett, mivel az egész fővárosban elterjedt az a hír, hogy a rendőrök már nem bírsághatnak, ezért megtagadták az összegek kifizetését. Emiatt a rendőrök a feljelentéseket részesítették előnyben, de ezekkel nem érték el a kellő hatást, *„mert éppen a Nagy Imre-féle politika következtében a rendőrség hatásköréből kivették a kihágási bíráskodást”*, és a tanácsok hatáskörébe utalták. A kiszabott alacsony összegek behajtására nem volt lehetőség, így *„érezhetővé vált a közlekedési fegyelem lazulása”*. A „Nagy Imre-féle politika” az osztály belső életében is érezte hatását, például egyes szakterületeken a rendőrök ragaszkodtak a 8 órás szolgálati idő bevezetéséhez. Az MDP K.V. márciusi határozatát követően *„a szakmai vezetés és a párt-szervezetek megfelelő utasítása, illetve felvilágosító munkája nyomán sikerült biztosítani az osztály munkájának megfelelő menetét, felszámolva azokat a helytelen nézeteket, melyeket a Nagy Imre-féle politika alakított ki”*.

Kopácsi Sándor főkapitány irányításával visszaállították a lovas rendőrséget, megszervezték az első gépkocsizó járőr (URH) szolgálatot, s a Mosonyi utcai laktanyában 1954. október 21-én 350 fős rendőrségi karhatalmi zászlóaljat létesítettek. Ezzel egy időben megszűnt a biztosító alosztály, amely tulajdonképpen beolvadt a zászlóaljba. A zászlóaljat szükség esetén vidéken is bevetették, mint az 1956. január 16-án történt, amikor Dunaharaszttiban a földrengés után részt vettek a mentésben. A rendőrség feladatait jelentősen növelte, hogy az 1954-ben bevezetett személyi igazolvány kiadására a kerületi kapitányságokat jogosították fel.

A belpolitikában történt gyakori fordulatok, a jogrend meglazulása és a törvénytelenségek feltárása, a szervezet indokolatlan átalakítása és nem

---

¹¹ BM Budapesti Főosztály Közlekedésrendészeti Osztály: Jelentés a Közlekedésrend. o. 1955. évi munkájáról.

utolsósorban a vezetők gyakori tömeges leváltása elbizonytalanította a budapesti rendőri állományt.

1956 januárjában – az MDP K.V. PB előző évi, az államvédelmi munka elkülönítését támogató állásfoglalása alapján – három főcsoportfőnökséget alakítottak ki a Belügyminisztériumban: államvédelmit (I.), rendőrit (II.) és határőrség, belső karhatalmit (III.). Ebben a hónapban a BM Budapesti Főosztályán létszámrendezést, racionalizálást hajtottak végre. Ezt követően az alábbiak szerint alakult származás és iskolai végzettség szerint az államvédelmi és rendőri állomány aránya:¹²

1956. március 6-án a BM Budapesti Főosztálya vezetőjének operatív helyettese, Vári József államvédelmi alezredes parancsban szabályozta a főosztály államvédelmi részlegének (továbbiakban: részleg) kiértékelő és tájékoztató munkáját. Az újraszabályozást¹³ az államvédelmi részlegnél végrehajtott átcsoportosítás, az operatív munka minőségi színvonalának emelése és az ellenség elleni harc fokozódása indokolta. A részlegnek a jövőben „*megfelelő színvonalon*” és rendszeresen kell tájékoztatást adnia a Belügyminisztérium felső vezetése, valamint a Politikai Bizottság felé, és ennek érdekében „*el kell érniünk, hogy a Kiértékelő és Tájékoztatási Alosztály valóban a vezető segítő szerve legyen*”.

Ezért a főosztály központi és kerületi szerveinek a jövőben naponta kell továbbítaniuk az eredeti hálózati jelentéseket, nem csupán a hangulati anyagokat. Az alosztály ezekből feldolgozza a „*fontosabb operatív eseményeket, az értékes ügynöki jelentések tartalmát, a rendkívüli eseményeket és az ezekkel kapcsolatban megtett intézkedéseket*”. Havi egy alkalommal összefoglaló jelentést kell készíteni az ügyekben történt előrehaladásról, a foganatosított operatív intézkedésekről, ezek eredményeiről. Az összefoglaló jelentéseknek első alkalommal részletes tájékoztatást kell adniuk „*kiemelve az 1956. évben szerzett újabb adatokat, megtett intézkedéseket*”.

¹² Jelentés a BM Budapesti Főosztály Káderosztálya 1956. I. félévi munkájáról. BM Budapesti Főosztály Káderosztály, Solymosi Mihály áv. őrgy. káderoszt. vez.

¹³ A Belügyminiszter 1955. évi 43. sz. parancsa és a BM Budapesti Főosztály Vezetőjének 1955. évi 6. sz. parancsa is ezzel a kérdéssel foglalkozott.

A parancs meghatározta az egyes államvédelmi egységek feladatait is. Az I. osztálynak az „*imperialista hírszerzőszervek*” tevékenységét kellett felderíteni és megszakítani. Hálózati megfigyelés alatt tartották a kapitalista országok diplomáciai testületeinek látogatóit és kapcsolatait, a nyugati országokból amnesztia révén visszatérteket, ezen országok hírszerző szolgálatainak szolgálatában álló, külföldön élő személyek rokonait, a kapitalista országokkal „kémgyanús” levelezést folytatókat és azokat, akik a felszabadulás előtt kapitalista hírszerző szervek részére dolgoztak, akik a Fővárosi Tanács intézményeihez, „*valamint a szervezetlen lakossághoz tartoznak*”. A IV. osztály feladata a Fővárosi Tanács intézményeiben az illegális szervezetek, csoportok, a reakciós elemek tevékenységének felderítése és megszakítása lett. Az V. osztálynak a kémek, diverzánsok, kártevők és szabotőrök behatolását és tevékenységét kellett megakadályozni az általa biztosított ipari, kommunális és közlekedési vállalatoknál. Vigyázniuk kellett, hogy a lakosság ellátását – például lisztmérgezés révén – ne veszélyeztessék, vagy ne ronghassák le a főváros közlekedését. A kerületi államvédelmi alosztályok a központi osztályok feladatköreinek megfelelően működnek a területi sajátosságoknak megfelelően „*a szervezetlen lakosság körében*”.

Minden államvédelmi egységnek soron kívül jelentenie kellett a munkaterületén történt rendkívüli eseményeket, mint például terror, diverzió, röpcédulaszórás, ellenséges provokáció, csoportosulás, tüntetés, gyűjtogatás, munkaleállás. Ugyanez a kötelezettség állt fenn a lakosság egyes rétegeinek megnyilvánulásairól az aktuális bel- és külpolitikai eseményekkel kapcsolatban, különös tekintettel a nyílt vagy burkolt uszításra, izgatásra. A parancs végül foglalkozott a hálózati jelentések formai követelményeivel, illetve tartalmi vonatkozásban a reális értékeléssel, az adatok pontosságával.

1956 első felében az államvédelemnél és a rendőrségnél is – a felvételek ellenére – növekedett a létszámhiány. A budapestiek közül az alacsony illetmény miatt „*alig akad egy-egy elvtárs, aki vállalná a rendőri szolgálatot*”, vidékről pedig hiába jelentkeztek többen, nem tudtak szállást biztosítani számukra.

1956 január elején a Belügyminisztérium Kollégiuma megtárgyalta az Országos Rendőrkapitányság (ORK) vezető és irányító munkáját. A pozitívumok – irányító és ellenőrző munka fejlődése, vezető beosztású tisztek vidéken történő segítségnyújtása – mellett számos hiányosság is tapasztalható a vezető és irányító munkában. Többek között: „Az *ORK vezetése figyelmét túlságosan a konkrét nyomozati ügyekre fordítja, így a szükségesnél kevesebb energiával és céltudatossággal végzi az általános bűnügyi helyzet értékelését.*”¹⁴ Pöcze Tibor rendőr vezérőrnagy, miniszterhelyettes, az ORK vezetője feladatává tették „*az egyes megyék bűnügyi és rendőri operatív helyzetének alapos, mélyreható, rendszeres elemzését, értékelését*”, valamint rendszeresebbé és színvonalasabbá kellett tenni az ellenőrző munkát. De nem elég az ellenőrzés, az ORK-nak módszertani segítséget is kell nyújtania az ellenőrzött szerveknek. Ebben az évben az egyik legfontosabb feladat a főváros és a megyeszékhelyek közbiztonságának javítása, a közrendvédelmi szolgálat megerősítése. Ugyanez érvényes a hálózati operatív munkára is. A körzetmegbízotti szolgálati rendszert tovább kell fejleszteni.

1956. október 17-én Kopácsi Sándor ezredes beszámolót készített „*A szocialista törvényesség helyzete a B.M. Budapesti Főosztály rendőri szerveinek munkájában*” címmel. Az első részben Kopácsi az előző évek azon párthatározatait ismerteti röviden, amelyek a törvényesség szempontjából összefüggésben állnak a rendőri munkával. Az MDP Központi Vezetőségének 1953. júniusi határozatából indul ki, amely megállapította, hogy a szocialista törvényesség a gyakorlatban, a jogrendben hibásan érvényesült, „és indokolatlan zaklatásoknak, meghurcoltatásoknak vetették alá az állampolgárokat”. Az 1953-as határozat előtt a teljes törvénytelenység volt a meghatározó, amikor a politikai bűnözés kivételével a rendőrség könyörtelen és kíméletlen harcot folytatott „*minden bűncselekmény kategória ellen*”.

---

¹⁴ Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma 2-10/3/1956. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 3. sz. parancsa. Budapest, 1956. január 9.

A beszámoló második része a törvényesség helyes értelmezéséből adódó eredményekkel foglalkozik. Eszerint „*a Budapesti Főosztály rendőri szerveinek munkáját lassú, de folyamatos fejlődés jellemzi*”. „*Elenyészővé szűkültek a durva bántalmazások és teljesen megszűntek a durva kényszerítő eszközök alkalmazása.*” A törvénytiséteket nem sikerült teljesen kiküszöbölni; ezek között csekély a tartalmi – ami „*a rendőri és a vezetői állomány politikai érettségét igazolja*” – és nagyobb az alaki vonatkozású. Ez utóbbinak elsősorban „*a kellő szakértelem hiánya, a kapkodás, a felelőtlenség és a parancsnokok nem kielégítő ellenőrző tevékenysége*” az oka. A rendőri munkában a törvénytelenység legtöbbször indokolatlan őrizetbevételeket, szabadságkorlátozásokat jelent.

A Központi Vezetőség 1955. március 9-i határozata a közel két évvel korábbi megállapításokat fenntartotta – „*az időközben bekövetkezett részbeni fejlődés ellenére*” –, de kiemelte, hogy „*tompult a rendőri munkában az osztályharcos szellem és politikai tisztánlátásunk hiánya miatt – éppen a törvényesség jelszavára való hivatkozással – gyakran mellőztük, hogy kemény csapásokat mérjünk az osztályellenségre*”. A határozat lényege tehát, hogy az osztályellenség elleni kérlelhetetlen harc a törvényesség alapvető követelménye. Ennek alapján a rendőrséget az osztályellenséggel szemben tanúsított liberalizmussal vádolták meg, egyúttal felelőssé is tették őket, hogy hány osztályidegen személy ellen indítottak eljárást.

Végül az 1956. július 18–21-e közötti központi vezetőségi határozat programja a szocialista demokrácia szélesítése volt. A főosztályvezető ehhez kapcsolódva állapította meg, hogy az elmúlt években az osztályhelyzet rossz, téves értelmezése – és ebből eredően a szocialista törvényesség be nem tartása – hibák és károk sokaságát okozta minden szinten. Az osztályhelyzet önmagában nem büntetendő cselekmény, ezért hibázott a rendőrség, „*amikor fokozott harcot indított az osztályidegenekkel szemben*”.

A központi pártirányítás hullámgázása, a különböző – haladó és visszahúzó – erők harca, az önkény és a szektás nézetek befolyásolták a budapesti rendőri munkát, mindez maga után vont a szakmai parancsnokok bizonytalanságát. „*A szakmai parancsok a mindenkori párthatározatok alapján születtek.*” A politikai irányítás zavarossága, ellentmondásossága miatt a

középvezetők nem tudták beosztottjaikat következetesen irányítani; ez utóbbiak csak azt tapasztalták, hogy akárhogy végzik munkájukat, az sohasem jó.

A rendőrségen 1953. augusztus 1-je után kezdődött meg a harc a törvénysértések felszámolására és a törvénytelenések megakadályozására. Ebben az időszakban a rendőri és más szervek is „megfeledkeztek” arról, hogy nemcsak állampolgári jogok, hanem állampolgári kötelességek is vannak. Az előbbit a rendőri eljárásban nem szabad megsérteni, az utóbbit viszont az állampolgároknak kell teljesíteniük.

Az, hogy a szocialista törvényesség új – „*helytelen, egyoldalú*” – értelmezést nyert, azzal a következménnyel járt, hogy a rendőrök féltek az intézkedésektől, s ha jogszerűen léptek fel, akkor is „*zaklatott, megsértett*” állampolgárokkal találták magukat szemben.

Kopácsi a fejlődést adatokkal támasztotta alá. Eszerint 1955 második felében 5 529 személyt vettek őrizetbe: ebbe beleértendők azok is, akiket saját érdekükben (ittasság, öngyilkossági szándék) korlátoztak szabadásukban. 1956 első felében csak 3 513 személyt vettek őrizetbe, tehát a csökkenés 2 016 fő (36,5%). Ugyanennek a két félévnek az összehasonlításából kiderül, hogy a nyomozások elrendelésének száma 14,2%-kal, a nyomozások megszüntetése több mint 30%-kal csökkent.

A budapesti rendőrség vezetője részletesen foglalkozott a legjellemzőbb törvénysértésekkel is. Ezeket két nagy csoportra osztotta. Az elsőbe azok tartoznak, „*amikor az eljáró személy, vagy szerv a törvényben részére biztosított intézkedéseket elmulasztja megtenni*”. Ebben az esetben a személyi vagy társadalmi tulajdont ért károsodást az operatív tisztek felületesen tárják fel – például bizonyítékok begyűjtése –, ezért nem lehet nyomozást elrendelni és nem születik bírói ítélet. A vizsgálati osztályon nem fordítanak kellő figyelmet a kihallgatásra, például a terheltet nem kérdezik ki a házkutatás során vagy náluk talált bűnjelekről, más bűncselekményeiről. Ezért az ügyészségnek pótnyomozást kell elrendelnie.

A második csoportba tartozó – a központi osztályokon és kerületi bűnügyi osztályokon egyaránt jellemző – törvénysértések, „*amikor az eljáró*

személy, vagy szerv intézkedésével túlmegy a törvény biztosította lehetőségeken". Ilyen eset, amikor a „*bizonyítás nélkül*” behozott emberekre a kihallgatás során „*különböző kérdezési taktikai módszerek alkalmazásával*” igyekeznek rábizonyítani bűncselekményeket és tettetést csinálni belőlük. Különösen az operatív részlegeknél tapasztalható, „*hogyan a terheltekhez olyan kérdéseket tesznek fel, amelyek nem az adott bűncselekménnyel kapcsolatosak, az illető magánéletét, az illető női kapcsolatait, szerelmi kapcsolatait feszegetik*”.

Kopácsi a törvénysértések körében megemlíti még, amikor a tanúkat és a terhelteket nem világosítják fel jogaikról – mikor nem köteles vallomást tenni vagy nem hallgatható ki –, valamint amikor a terhelt nem ismerheti meg a nyomozati anyagot teljes egészében, az ismertetés futtában történik: „*így a terhelt a védelmével kapcsolatos indítványait nem tudja előterjeszteni*”.

A legsúlyosabb törvénysértésekkel az őrszemélyzet körében lehet találkozni. 1956 harmadik negyedében 7 alkalommal fordult elő bántalmazás és 3 alkalommal hivatalos hatalommal való visszaélés.

A törvénysértéseket előidéző egyik legfontosabb ok „*a párt- és állami vezetés hullámváz szempontjai*”, amelyek pártutasítások és belügyminiszteri parancsok formájában hatottak a rendőrségre, de érezhetőek voltak az ügyészségek és bíróságok munkájában is. Az elmúlt napokig fennálló bizonytalanság miatt a beosztottak és alsóbb vezetők nem mertek állást foglalni, mert „*amiért az egyik nap dicséretet, vagy jutalmat kapott a nyomozó, a másik nap már törvénysértő intézkedésnek számított*”.

Törvénysértést okozott az is, hogy a bűnüldözési területről a jó szakembereket, a nehéz munkával kiképzett rendőröket a Belügyminisztériumba vagy az Országos Rendőrkapitányságra vitték át, „*rosszabb esetben különböző okokra történő hivatkozással a testületből elbocsájtották*”. Helyükre „*nem mindig megfelelő káderek nyertek beállítást. Ezért meglehetősen csekély azoknak a bűnügyi munkásoknak a száma, akik az 1945–46-os években kezdték el a rendőri szolgálatukat és a bűnügyi vonalon ma már komolyabb tapasztalatokkal rendelkeznek.*”

Az alacsony szakmai színvonalat Kopácsi a kerületi osztályoknál emelte ki, ahol sok esetben maga a bűnügyi osztályvezető sem rendelkezik kellő, a vezetéshez szükséges szakmai és általános képzettséggel. De nem csak a bűnügyi szolgálatnál, hanem a közrendvédelelemnél is sokan vannak, akik csak néhány hetes alapfokú iskolát végeztek.

Teljesen egyetérthetünk ezzel a megállapítással, hogy tudniillik amennyiben a rendőrség – vagy valamelyik szolgálati ágának – többsége szakmailag és a társadalmi viszonyok/kapcsolatok/érintkezések területén tapasztalatlan emberekből áll – amihez még szakmai alkalmatlanság is járulhat –, akkor a törvénysértések elkövetésének nagyobb a valószínűsége, mint egy stabil, tapasztalt állomány esetében.

Kopácsi arról is említést tett, hogy a törvényesség megszilárdítását gátolja az ügyészi és bírói szervek bizonytalan magatartása is, akik félnek a felelősségtől, nem mernek állást foglalni, és ha mégis, *„akkor túlságosan mereven ragaszkodnak a törvény betűihez”*. A bűncselekménnyel gyanúsítható személyeket nem hajlandók őrizetbe venni, letartóztatni és azokat sem, akik folyamatosan nem dolgoznak *„és akik közül a szokásos bűnözők sorai állandóan regenerálódnak”*. Jellemző még a rendőrök túlterheltsége – többek között az értekezletek, oktatások, vezénylések –, ami ugyancsak felületes, szabályszegő munkavégzéshez vezet.

A lakosság is olyan ügyekkel fordul a rendőrséghez, amelyek nem tartoznak a szervezet illetékességi körébe, mint például családi vagy lakás- és társbérleti ügyek. A társadalmi tulajdon ellen elkövetett bűncselekményekről sokszor névtelen levélben tájékoztatják a rendőrséget, de ennek alapján nem lehet vizsgálatot indítani. Hosszabb időt vesz igénybe és jelentős erőt köt le, hogy megvizsgálják, tényleg történt-e bűncselekmény.

A törvényesség megszegését idézi elő, amikor az intézkedő rendőrt provokálják, sértegetik vagy *„egyéb sértő magatartásokat tanúsítanak”* vele szemben. Mivel a rendőrök felkészültsége nem mindig megfelelő, *„ezekben az esetekben születnek legtöbbször a durva tettlegességek”*.

Végül a budapesti rendőrség vezetője javaslatokat tett a törvényesség megszilárdítása érdekében. Elsősorban a bizonytalan állapotot megszüntető egyértelmű, világos határozatoknak, utasításoknak kell megjelenni,

amelyekhez „*az eljáró rendőri szerv alkalmazkodni tud*”. Meg kell szüntetni a fluktuációt, az indokolatlan áthelyezéseket és elbocsátásokat, arra kell törekedni, hogy a beosztottak lehetőleg hosszabb ideig, évekig dolgozzanak egy-egy szakterületen. A Corvin Ottó iskoláról kikerült operatív tisztek gyakorlati tapasztalatok hiányában követnek el törvénytelenéseket. Az operatív állomány 1953-ban vett részt háromhetes képzésen, de az ott tanultak jelentős része mára már elavult. Új képzés szükséges, amelynek keretében nemcsak szakmai oktatásra van szükség, hanem az operatív tisztek általános műveltségének, kulturális színvonalának emelésére is.

Csökkenteni kell az apparátus kapkodáshoz vezető túlterheltségét, részben egyes munkafolyamatok egyszerűsítésével, részben a létszám megerősítésével. A parancsnokok elé „*lényegesebb követelményeket kell állítani*”, és a végrehajtás során szükséges növelni a felelősségvállalásukat is.

„*A rendőri tekintély megszilárdítására*” a sajtóban és a rádióban népszerűsítő anyagokat kell közzétenni. Végül a bíróságokkal és ügyészségekkel „*építő*” bírálatok és megbeszélések révén el kell érni, hogy állásfoglalásaik „*ne visszatartsák, hanem elősegítsék a rendőri munkát*”.

1956 januárjában a BM Budapesti Főosztályán létszámrendezést, racionalizálást hajtottak végre. Ezek alapján a Budapesti Főosztályon 1956 elején és közepén az alábbiak szerint alakult származás és iskolai végzettség szerint az államvédelmi és rendőri állomány aránya:¹⁵

Személyi állomány

	Származás (%)			Iskolai végzettség (%)		
	munkás	paraszt	egyéb	6 általános	8 általános	érettségi
Államvédelem						
1956. jan. 1.	69	21	10	15	65	16
1956. júl. 1.	70	20	10	16	64	16

¹⁵ Jelentés a BM Budapesti Főosztály Káderosztálya 1956. I. félévi munkájáról. BM Budapesti Főosztály Káderosztály, Solymosi Mihály áv. örgy. káderoszt. vez.

Rendőrség						
1956. jan. 1.	39	49	12	47	47	6
1956. júl. 1.	39	49	12	47	46	7

Vezetői állomány

	Származás (%)			Iskolai végzettség (%)		
	munkás	paraszt	egyéb	6 általános	8 általános	érettségi
Államvédelem						
1956. jan. 1.	75	22	3	18	57	25
1956. júl. 1.	73	19	8	18	64	18
Rendőrség						
1956. jan. 1.	50	29,5	20,5	20	63	17
1956. júl. 1.	50	29,5	20,5	20	61	19

1956. január 1-jén az államvédelmi létszámhiány 3 fő, a rendőrségi 351 fő volt. Az ebben a hónapban végrehajtott létszámrendezés és racionalizálás révén a két adat 2 főre, illetve 68 főre módosult. Ennek ellenére 1956. július 1-jén az államvédelemnél 3 fő, a rendőrségnél 196 fő hiányzott. A tervidőszakban az államvédelemhez 3 főt, a rendőrséghez 155 főt vettek fel. Az államvédelmisek közül mindenki munkás származású volt, ketten 8 általános iskolai végzettséggel, 1 fő érettséggel rendelkezett. A rendőrséghez felvettek származási megoszlása: munkás: 45,2%; paraszt: 39,2%; egyéb: 15,6%. Iskolai végzettségük szerinti megoszlásuk: 6 általános: 34,5%; 8 általános: 57%; érettségizett: 8,5%. 1956 első felében az államvédelemnél és a rendőrségnél is – a felvételek ellenére – növekedett a létszámhiány. A budapestiek közül az alacsony illetmény miatt „*alig akad egy-egy elvtárs, aki vállalná a rendőri szolgálatot*”, vidékről pedig hiába jelentkeztek többen, nem tudtak szállást biztosítani számukra.

A szabadságharc leverése után 1956. december elejére megszervezték az Országos Rendőr-főkapitányságot, melynek alárendeltségében működ-

tek a budapesti és megyei rendőrfőkapitányságok, helyi szervként a rendőrkapitányságok. Az egységes rendőrség végezte ettől kezdve az állambiztonsági, a bűnüldöző és a többi rendőri tevékenységet. A későbbiekben folyamatosan történtek/történnek átszervezések, változások a testületben.

1952 áprilisában a belügyi pártvonalon dolgozó Kopácsi Sándor ezredes neveztek ki a budapesti rendőrség vezetőjének.